

Валентина Скар, Ірина Шевченко

У системі безперервної освіти бібліотечних кадрів (діяльність Інституту підвищення кваліфікації працівників культури)

Післядипломна освіта бібліотекарів - важлива ланка безперервної системи підготовки та перепідготовки бібліотечних кадрів. Їх професіоналізм і компетентність визначаються фаховими знаннями, вміннями й навичками, які разом з загальнокультурним рівнем характеризують міру та якість участі в інформаційній діяльності.

Нині вища бібліотечно-бібліографічна освіта перебудовується, виникають нові концепції розвитку провідних установ у галузі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації бібліотечних працівників. Серед таких закладів - Інститут підвищення кваліфікації працівників культури (ІПК ПК), зокрема його кафедра бібліотечної справи (КБС), створена в 1989 р. ІПК ПК спільно з УБА та головними бібліотечними установами України пропонують розглянути комплекс проблем організації систематичного та функціонально орієнтованого навчання бібліотечних працівників, сподіваючись на спільну співпрацю.

Базова освіта та досвід практичної роботи професорсько-викладацького складу відповідають вимогам до системи підвищення кваліфікації працівників культури. До викладання окремих тем і курсів активно залучаються викладачі-погодинники, провідні спеціалісти галузі. Спеціалістів-практиків - 83%, викладачів вузів - 1%, керівних працівників - 16% (керівники державних, національних бібліотек України, окремих бібліотечних мереж, їх структурних підрозділів). Ці особи мають вищу освіту, значний досвід роботи.

Добре зарекомендували себе виїзні практичні заняття на навчальних базах практики із залученням позаштатних викладачів. Кафедра бібліотечної справи диференційовано підходить до організації та проведення такої системи навчання. Вже є певний досвід щодо використання баз практики, що визначається рівнем бібліотек-баз та категорією читачів, яких вони обслуговують. Провідна база практики - Національна парламентська бібліотека України, головний науково-методичний центр для бібліотек системи Міністерства культури і мистецтв.

Слухачів Інституту знайомлять з перспективними напрямками діяльності та розвитку бібліотек мережі, сучасними вимогами щодо організації діяльності масових бібліотек, з технологією впровадження нормативних вимог, їх інструктивно-методичним підґрунтям, допомагають засвоїти теоретичні знання, консультують з проблематичних питань.

Для працівників дитячих бібліотек, котрі підвищують кваліфікацію в ІПК ПК, як бази практики пропонуються Київська обласна бібліотека для дітей, Київська міська бібліотека для дітей ім. Т.Г.Шевченка, Державна бібліотека України для дітей. На базі останньої ефективно проходять заняття з питань методичного забезпечення діяльності бібліотек для юні, автоматизації бібліотечно-бібліографічних процесів у них, організації естетичного виховання читачів, роботи бібліотек з дітьми-інвалідами тощо. Спільно з ДБУ для дітей КБС організовує очно-заочне навчання бібліотечних кадрів. Ці групи високоефективно підвищують кваліфікацію на базі провідних дитячих бібліотек.

Базою для виїзних практичних занять зі слухачами ІПК ПК, які підвищують кваліфікацію в царині діяльності юнацьких бібліотек та обслуговування юних читачів, слугують ДБУ для юнацтва, де курсантів знайомлять з сучасними формами та методами роботи, специфікою бібліотечного обслуговування, нетрадиційними шляхами формування фонду для вказаної категорії читачів. Лекції, дискусії, бесіди за круглими столами, проблемні діалоги проводять науковці та провідні фахівці НБУВ, які інформують про розробки та впровадження прогресивних бібліотечних технологій, стан бібліотеко-, бібліографо-, книгознавчих досліджень тощо.

Планування процесу підвищення кваліфікації КБС координує з відділом організаційно-методичної роботи (узгоджується з відділом бібліотек Міністерства культури і мистецтв, національними та державними бібліотеками). Підвищують кваліфікацію бібліотечні кадри районного, міського та обласного рівнів (шомісяця від чотирьох до шести категорій).

Навчальна, навчально-методична й організаційно-методична робота КБС планується та організовується з огляду на вимоги до професійних знань, умінь і навичок бібліотечних працівників, а також на мету підвищення кваліфікації (вирішення поточних і перспективних завдань, визначення функціональних обов'язків тієї чи іншої категорії спеціалістів книгозбірні, вивчення й аналіз змін у теорії та практиці бібліотечної діяльності тощо).

Мета навчання та рівень базових знань спеціалістів встановлюється методом вхідного контролю. Методики його проведення розроблені викладачами КБС, зважаючи на категорію слухачів. Програмований контроль знань спричинив впровадження проблемно-модульного навчання (ПМН) для всіх категорій бібліотечних працівників. Це дало змогу швидше одержувати нові знання, звільняти від малозмістовної безструктурної інформації, сприяти послідовному вивченню найнеобхіднішого. Тепер, комбінуючи модулі та їх складові елементи-теми, можна створювати навчально-тематичні плани, які відповідають інформаційним запитам слухачів. Розробка та впровадження проблем-

но-модульної системи, як на КБС, так і в ІПК ПК у цілому, є одним з провідних нововведень у навчальний процес.

Не менш важлива інновація - впровадження в систему підвищення кваліфікації очно-заочної форми навчання. Співробітниками кафедри на підґрунті кількарічного досвіду розроблено її методичні та методологічні засади.

База для стаціонарних занять - Інститут, кращі бібліотеки регіону. Це дає змогу вивчати та використовувати рівень організації бібліотечно-бібліографічної роботи в області, знайомитися з її культурними традиціями.

Ефективність очно-заочного навчання забезпечує чіткість планування: своєчасна інформація слухачів-заочників з навчальних питань досягається бездоганною взаємодією структурних підрозділів ІПК ПК.

Застосуванням у навчальному процесі методів активного навчання одразу вирішується кілька педагогічних завдань: керування і коригування включення кожного слухача в пізнавальну діяльність, контроль засвоєння матеріалу. Найчастіше використовуються: аналіз виробничих ситуацій, ігрове планування, інноваційні, рольові та дидактичні ігри.

Методику їх підготовки та проведення розробили викладачі кафедр. Видано спеціальну методичну літературу навчально-допоміжного змісту. На заняттях пропонується відеотренінг.

Протягом 1990-1996 рр. КБС вивчала шляхи раціонального використання індивідуального підходу до своїх слухачів. Нині запроваджуються такі форми підвищення кваліфікації, як індивідуальне стажування з обраної проблеми (74 учбових год.); самостійна робота слухачів (10% навчального часу) та їх диференціація залежно від професійних потреб і запитів. Навчальна група ділиться на кілька підгруп, кожна з яких самостійно реалізує завдання.

Щороку кафедрою затверджуються форми контролю знань для окремих груп (творчі заліки, співбесіди). До заліків, для яких розроблено положення, готуються запитання; співбесіди з проблеми навчання проводяться переважно зі слухачами керівних категорій.

У систему методичного забезпечення навчального процесу з конкретних тем та модулів входять методичні розробки та публікації викладачів, видання провідних бібліотек України, довідково-бібліографічний апарат, відеотека, комп'ютерне та аудіозабезпечення. Створюються нові за змістом та формою його засоби, максимально використовується матеріально-технічна база Інституту.

НДР базується на творчому та науковому потенціалі

викладачів кафедри, які беруть участь у конференціях, семінарах, симпозіумах, керують секціями й круглими столами, здійснюють наукове редагування й рецензування праць, готують до друку статі та тези доповідей тощо. Результати НДР професорсько-викладацького складу мають прикладне значення, ними послуговуються у навчальному процесі. Кафедра співпрацює з Німецьким культурним центром - Гете-інститутом у Києві (спільні семінари, конференції, підготовка до друку збірки праць).

Плани на майбутнє:

удосконалювати проблемно-модульне навчання шляхом створення картотеки уніфікованих модулів з подальшим їх використанням у комп'ютерному режимі. Це сприятиме чіткому функціонуванню системи методичного забезпечення; дасть змогу активніше послуговуватися напрацьованим;

вивчати та впроваджувати в навчальний процес кафедри та Інституту педагогічну інноватику - тренінгові методики навчання. У 1997 р. планується експеримент: включити до календарного плану кілька тренінгових груп з наступною розробкою методики тренінгового навчання, створити спеціальні плани та програми з науково-економічним обґрунтуванням і аналізом експерименту;

урізноманітнювати форми підвищення кваліфікації, вивчати можливості запровадження вечірнього навчання для працівників бібліотек м.Києва. Цього можливо досягти, скоординувавши роботу всіх структурних підрозділів ІПК ПК, взаємодіючи з бібліотеками міста, керівниками бібліотечних управлінь та відділів культури;

поширювати досвід роботи кафедри та створювати уніфікований підхід до підвищення кваліфікації бібліотечних працівників з однаковими методичними та педагогічними вимогами; запроваджувати постійно діючий заочний науковий семінар працівників обласних курсів, викладачів кафедри та провідних спеціалістів галузі. Про роботу семінару інформувати бібліотечну громадськість через професійну пресу та інформаційний бюлетень;

забезпечувати індивідуальний підхід до навчання, урізноманітнюючи заняття;

знайти можливість підвищувати кваліфікацію на кафедрі працівників бібліотек, які мають досвід практичної роботи, але не одержали фахової освіти. Для цього слід розробити спеціальний навчально-тематичний план обсягом на 144 години та включити до плану на 1997 р. одну експериментальну групу зі вказаними параметрами тощо.

1. Дидактические основы проблемно-модульного обучения библиотечных кадров: Учебное пособие / ИПК РК; Сост. В.К.Скнар. - К., 1991. - 170 с.
2. Индивидуализация процесса обучения слушателей в Институте: Методическая разработка / ИПК РК; Сост. В.К.Скнар. - К., 1990. - 48 с.
3. Инновационные игры в процессе обучения библиотечных работников: Методическое пособие / ИПК РК; Сост. В.К.Скнар. - К., 1989. - 31 с.
4. Методы активного обучения в процессе повышения квалификации библиотечных кадров: Учебно-методическое пособие / ИПК РК; Сост. Н.Г.Ашаренкова, В.К.Скнар. - К., 1990. - 28 с.
5. Очно-заочное навчання бібліотечних кадрів. Планування. Організація: Методичні поради / ІПК ПК; Склали В.К.Скнар, Н.Г.Ашаренкова, Т.І.Шамо. - К., 1995. - 27 с.